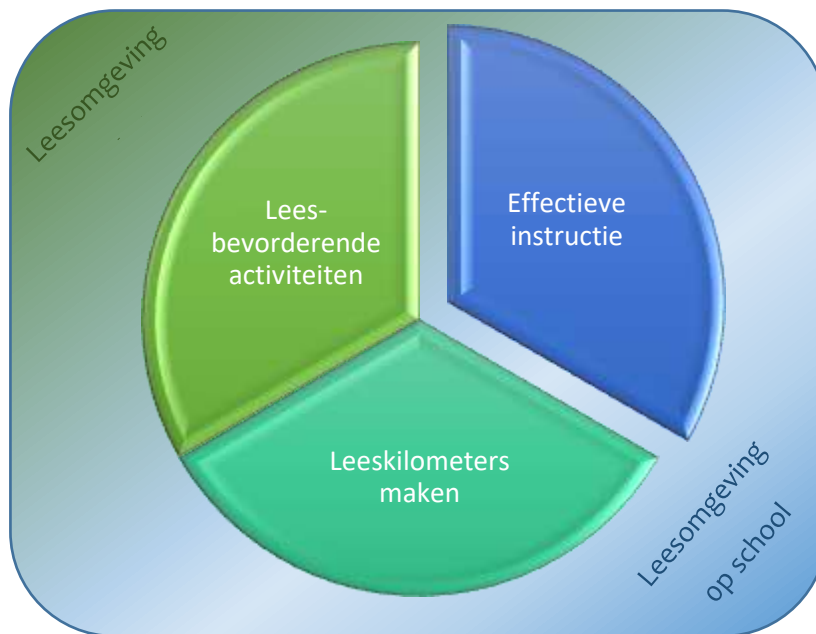

Goed leesonderwijs op afstand?!

Zoals goed leesonderwijs in de klas bestaat uit een uitgebalanceerde mix van effectieve krachtige instructie, het maken van veel leeskilometers en leesbevorderende activiteiten, zo geldt dat ook tijdens het afstandsonderwijs. We willen zoveel mogelijk voorkomen dat de leesontwikkeling van de leerlingen stagneert door het afstandsonderwijs. Dat geldt voor leerlingen in de middenbouw (groep 3-4-5) die midden in het proces van leren lezen zitten. Maar ook voor leerlingen van de bovenbouw (groep 6-7-8) waar de leesvaardigheid verder wordt uitgebreid. Een goede technische leesontwikkeling is immers voorwaarde voor begrijpend lezen en daarmee voor het kunnen volgen van onderwijs. Zowel thuis als in je afstandsonderwijs wil je dus een zo krachtig mogelijke leesomgeving creëren waarin de drie bovengenoemde aspecten die je terugziet in onderstaande figuur afgestemd zijn op wat de leerling nodig heeft.

Over het algemeen geldt, hoe jonger de leerling en hoe zwakker de leesvaardigheid, hoe groter het deel van de effectieve instructie moet zijn in je lessen. Hieronder vind je voor elk van de drie aspecten praktische tips om dit ook in het thuisonderwijs goed vorm te geven.

Tips voor de instructie

Probeer de leeslessen van de methode tijdens het afstandsonderwijs zoveel mogelijk uit te voeren zoals je dat ook zou doen bij het contactonderwijs. Het is van groot belang dat je onderwijs niet uitgehold wordt tot het maken van enkel schriftelijke oefeningen uit een werkboek. Voor groep 3 geldt dat het naast de letterkennis belangrijk is dat ook de elementaire leeshandeling zich verder ontwikkelt. Dat moet flink geoefend worden. Voor groep 4, 5 en 6 geldt dat nieuwe woordgroepen aangeboden worden. Vanaf groep 7 zal de instructie afnemen en met minilesjes geef je daar waar nodig de instructie. Belangrijk in de bovenbouw is dat zwakke lezers natuurlijk meer instructieafhankelijk zijn. De instructie ligt voornamelijk bij jou als leerkracht, bijvoorbeeld door gezamenlijke digitale instructiesessies of vooraf opgenomen instructielessen. De verwerking daarvan doe je deels tijdens de instructiesessies/vooraf opgenomen instructielessen en voor een deel kan dat ook op een later moment zelfstandig of samen met de ouder. Bij leeszwakke leerlingen verdient het de voorkeur dat je deze verwerking óók met hen doet. Let daarbij op het volgende:

- Blijf ook digitaal het doel duidelijk verwoorden en leg het doel expliciet uit (waarom kijk ik naar het scherm). Geef instructie met doelen op letter-, klank-, woord- én tekstniveau.
- Als je rijtjes of stukken tekst leest, zorg dan dat je bijwijst op het digibord (je bent dus zelf in beeld). Dit maakt de instructie veel krachtiger.
- Bij voorkeur hebben de leerlingen de teksten en woordrijtjes die je gebruikt in je instructie zelf ook thuis. Gebruik dus zoveel mogelijk de materialen van de methode, zodat ouders niets hoeven uit te printen.
- Voor-koor-door is ook op afstand een krachtig didactisch principe.
 - Voor: Als je rijtjes of stukken tekst leest, zorg dan dat je bijwijst op het digibord (je bent dus zelf in beeld). Dit maakt de instructie veel effectiever
 - Koor: Laat de leerling bij koorlezen de microfoon uitzetten of de instructiefilm op pauze! Je kunt dit ook samen met de ouders laten doen.
 - Door: Het kan tijdens je instructiemoment, maar doorlezen kan ook later worden gedaan, bijvoorbeeld door het nog een keer voor te lezen aan de ouder of broer/zus/opa/oma. Dat scheelt tijd en het is leuker om aan iemand voor te lezen dan aan een scherm dat niet terug reageert.
 - Tip: bekijk het webinar van de LBRT over hoe je voor-koor-door in het thuisonderwijs kunt inzetten.
- Laat ouders thuis dagelijks de letters flitsen (of bijvoorbeeld 3x per week zodat ze het zelf kunnen inplannen) met het zogenaamde 'stoplichtflitsen' waarbij de te flitsen items op kaartjes staan die een voor een worden geflitst (letters/woorden die direct herkend worden komen op groen, letters/woorden die nog moeilijk zijn op oranje, letters/woorden die fout of onbekend zijn op rood). Als alle items zijn geweest doe je de rode en oranje nog over, tot ze allemaal op groen liggen. Zo train je heel gericht de wat voor het kind moeilijk is.

- Een afstreekkaart met alle taken die de leerlingen tijdens jouw instructie en daarna nog zelf na moeten doen, zorgt ervoor dat er niets vergeten wordt. En tien volledig afgestreepte kaarten is bijvoorbeeld een beloning waard.
- Veel herhalen is een krachtig didactisch instrument, bouw dat dus ook in in je afstandslessen
- Als zelfstandige verwerking kun je natuurlijk wel heel goed gebruik maken van het werkboek van de methode, dat kan in een dagtaak of in een weektaak (afhankelijk van hoe je dat op jouw school gewend bent).
- Instructie (vakinhoud en didactiek) blijft de verantwoordelijkheid van de leerkracht. Maak daarbij ook vooral gebruik van wat je methode voor aanvankelijk lezen daar al voor je heeft klaargezet. De bijbehorende leerlingsoftware is natuurlijk heel geschikt om later zelfstandig te laten doen.

Tips voor het maken van kilometers

De verdere werkwering en het zelfstandig maken van kilometers kan heel goed thuis worden gedaan, maar vraagt wel om wat sturing. Niet alle ouders vinden het even gemakkelijk om samen met hun kind te lezen of hun kind aan het lezen te krijgen en houden.

- Boven alles: zet lezen op je dagplanning voor de leerlingen. Alleen het meegeven van een boek is niet voldoende! Als het op de dagplanning staat, is het onderdeel van de dagelijkse routine, zoals het dat ook is in jouw klas. Dat hoeft niet digitaal natuurlijk, maar ga er niet vanuit dat als jij de opdracht niet geeft, alle kinderen wel aan hun kilometers komen!
- Om je leerlingen te stimuleren thuis ook veel te lezen kunt je gebruik maken van bijvoorbeeld een leesmeter, leesracebaan of [leesbeest](#). Door dit soort activiteiten wordt heel zichtbaar voor de leerlingen hoeveel ze al hebben gelezen. En als leerkracht kun je snel zien of ze genoeg boeken lezen als je ze tijdens een videobelmomentje vraagt hun leesbeest of leesmeter te laten zien.
- Stimuleer om veel verschillende genres te lezen, laat ze dus ook informatieve boeken lezen. Daarmee kunnen ze bijvoorbeeld een eigen 'encyclopedie' maken met over ieder boek een [informatiekaart](#)
- Het allerbelangrijkste is natuurlijk dat de kinderen wel boeken hebben. Zorg dus voor een flinke voorraad, laat kinderen als ze door hun voorraad heen zijn ruilen met een klasgenootje (via de brievenbus kan dat contactloos!) of richt een zwerfboekenkast in die je op het plein zet en 's avonds weer naar binnen haalt of direct naast de voordeur van de school. Yoleo is ook een goede bron voor boeken en gratis met je bibliotheekpas.

Tips voor het onderhouden van de leesmotivatie

- Lees voor, neem het op en deel iedere dag een hoofdstuk met de leerlingen. Wissel een voorleesboek af met een mooi prentenboek. Zo beleef je het boek als klas samen.
- Verwijs naar sites waar prentenboeken worden voorgelezen.
- Sluit iedere afstandsles af met een draai aan het digitale rad om te bepalen wat de leesopdracht van vandaag is. Laat de kinderen een foto maken en met elkaar delen op de plek waar je dat handig vindt.
- Met dobbelsteenlezen bepaalt de dobbelsteen hoe het kind leest (1 is bijv. met een grappig stemmetje, 2 om en om een regel)
- In de bovenbouw kun je ook koppels van je leerlingen maken en hen samen laten lezen middels videobellen uit een samenleesboek. Dat kan natuurlijk ook met een huisgenoot.

Monitoren

Afhankelijk van hoe lang het afstandsonderwijs gaat duren, kan het van belang zijn de ontwikkeling van de kinderen te monitoren. Denk hierbij vooral aan formatieve vormen van monitoren waardoor je zicht krijgt op de leesontwikkeling, de mate van automatisering en vloeiendheid. Laat de kinderen een stukje lezen terwijl het opgenomen wordt of werk met videobellen dan zie je ze ook nog even. Bedenk vooraf wat je wilt weten. Wil je weten of de letterkennis goed automatiseert, vraag de ouder dan een opname van letterflitsen te sturen. Wil je de elementaire leeshandeling zien, vraag dan om woordrijtjes en/of een tekst. En wil je de vloeiendheid zien, vraag dan om een voorgelezen stukje tekst.

Ondersteuningsniveau 2 en 3

Het is van belang de risicoleerlingen goed te blijven ondersteunen, ook op afstand. Waarschijnlijk heb je die voor de lockdown goed in kaart kunnen brengen. Maar blijf alert op leerlingen die nu dreigen te stagneren in hun ontwikkeling. Maak dus ook bij digitale lessen gebruik van verlengde instructie bijv. door binnen teams de leerlingen in subgroepen te verdelen en ze groep voor groep 'langs te gaan'. Vind je dat technisch te ingewikkeld, maak dan op een ander moment aparte digitale lessen aan met een klein groepje of individuele leerlingen. Tijdens deze momenten gaat het dan om herhaalde instructie, maar vooral ook om begeleiden inoefening. Je biedt in principe bij ondersteuningsniveau 2 geen andere dingen aan dan die je ook voor de hele groep hebt aangeboden en het doel van ondersteuningsniveau 2 is dat de leerlingen het groepsaanbod kunnen blijven volgen. Voor leerlingen die daar niet genoeg aan hebben intensiveer je de aanpak tot ondersteuningsniveau 3.

Technieken die goed uitvoerbaar zijn in kleine digitale groepen zijn voor-koor-doorlezen en interventies zoals de Connectvarianten. Bij afstandsonderwijs kun je natuurlijk ook heel

goed gebruik maken van digitale interventieprogramma's en apps, als vast onderdeel van jullie routine op school of specifiek in de situatie van afstandsonderwijs. Wat je ook aanbiedt, wees er scherp op dat het aansluit bij de effectieve componenten van leesinterventies, zoals omschreven in de [handreiking](#). Dan zit je altijd goed.

Samenwerking met de ouders is noodzakelijk. Doordat ouders door thuisonderwijs veel dichterbij het leerproces zitten zijn zij meer dan ooit je didactische partner. Dat gaat in het ene geval duidelijk makkelijker dan in het andere. Maar vanuit de vorige lockdown weten we het dat het de moeite loont een gesprekje te plannen om goed af te stemmen en zo de balans tussen noodzaak en realiteit samen goed te kunnen vinden.

Dat dit wel wat vraagt van zowel de ouders, het kind als de leerkracht zal niemand ontkennen. Maar als we daarmee voorkomen dat de risicoleerlingen te laat ondersteuning krijgen, waardoor de achterstand steeds groter wordt, is het de moeite zeker waard.

© 2021

Colofon

Dit artikel is geschreven door schoolbegeleider en dyslexiespecialist Jolanda Roelfsema.

